

tacions per a la comprensió de l'home i del poeta i d'una rica bibliografia, que caldrà que tingui present tothom qui vulgui endinsar-se en l'estudi del més genial del nostres poetes moderns.

R. ARAMON i SERRA

EMILI VILANOVA: *Obres completes*. [Emili Vilanova i el seu temps, Estudi crític per ANTONI VILANOVA.] Barcelona, Editorial Selecta S. A., [1949]. CXXXVIII + 1276 pàgs. + 1 retrat. (BP, IX.)

La present edició d'obres completes d'Emili Vilanova vol ésser plaçada sota el signe d'una «comprensió més justa, d'una reivindicació deguda i d'un merescut amor», després de «quaranta anys d'indiferència i d'oblit».

Potser aquesta darrera afirmació no és absolutament exacta, perquè ni el nom d'En Vilanova ha deixat mai d'ésser tingut en consideració i estima entre els nostres homes de lletres, ni la seva obra ha cessat de tenir lectors addictes. El mateix autor del pròleg que encapçala la present edició assenyala el respecte i la simpatia que li mostraren un Ruyra, un Carner i fins un Ors, corifeus de tendències literàries ben diferents de la d'En Vilanova; i en la bibliografia donada a la fi del volum, que no crec exhaustiva, els articles de Ferran i Mayoral i de Manuel de Montoliu demostren que l'obra d'En Vilanova ha tingut sempre lectors atents i comprensius. Com a intent de revaloritzar l'obra vilanovina podríem encara mencionar la publicació (1929) de *Pobrets i alegrets* en un volum de la col·lecció «Antologia» de l'Editorial Barcino. Assenyalaré també que en un curs d'estilística professat als volts de 1937, Carles Riba¹ havia assenyalat a manta represa l'interès extraordinari de la tècnica narrativa i de l'imatge de Vilanova.

Però és evident que per al lector corrent Emili Vilanova era més un nom consagrat de la Renaixença que un autor de lectura assídua. Únicament algun dels seus sainets (*Qui compra maduixes*, *L'ase de l'hortolà*, *Les bodes d'en Cirillo*) eren encara representats amb prou freqüència per les companyies locals d'aficionats. L'anterior edició d'obres completes, feta amb la cura acostumada per la Il·lustració Catalana, conegué un èxit de difusió remarcable, fins al punt d'ésser de temps totalment exhaurida. Així serà benvinguda aquesta nova edició que es publica poc després de l'aparició d'una tria de quadrets, establerta amb excellent criteri per R. Aramon i Serra² i de la reedició de *Tristeta*, a cura de l'actual prologuista, Antoni Vilanova.³

El text, que comprèn totes les obres recollides dins l'edició de la Il·lustració Catalana, ve enriquit per la inclusió de disset treballs, no recollits aleshores, publicats en els periòdics «Lo Mestre Titas», «La Barretina», «La Pubilla», «Lo Somatent», de 1868 a 1869, en «Lo Nunci», de 1879, i en «Pel & Ploma», de 1899.

1. En el pròleg d'una antologia de Verdaguer apareguda el 1922 (segona edició el 1949), reproduït dins *Els Marges* (Barcelona 1927), el mateix Carles Riba esmenta el nostre autor qualificant-lo d'«aquell altre geni de la imatge gràfica que es digué Emili Vilanova».

2. EMILI VILANOVA, *Narracions*, a cura de R. ARAMON I SERRA (Barcelona 1948).

3. EMILI VILANOVA, *Tristeta*, pròleg d'ANTONI VILANOVA. Gravats a la punta seca de JAUME PLA (Barcelona 1947).

La part més interessant d'aquesta producció primerenca, l'apareguda dins «Lo Somatent» en plena revolució, havia estat voluntàriament silenciada pel seu autor, que en les *Confidències* que encapçalen el seu llibre *Plorant i rient* afirmava que «Quan va sobrevénir la revolució del 68, un mos a la boca i no vaig dir res. Poc estava la gent per llegir les senzilleses i casos comuns que jo els podia relatar». Antoni Vilanova atribueix judiciosament aquest oblit deliberat a l'entusiasme revolucionari d'aquells articles satírics i anti-isabelins que no responien ja al conservadurisme monàrquic i catòlic que l'autor havia d'abraçar. Aquests articles recollits per primera vegada vénen, doncs, a completar la figura del nostre costumista.

L'extens pròleg del Sr. Antoni Vilanova que precedeix l'edició, dóna un bon estudi sobre *Emili Vilanova i el seu temps*. Un primer capítol de «petita crònica familiar» esbossa la genealogia dels Vilanova a partir de Francesc, rebesavi del nostre autor, nat vers 1740 a Sant Joan de les Abadesses, a base de documents familiars per primera vegada ací utilitzats. Per aquestes planes desfilen les figures de mestre Joan, l'avi, organista i professor, mestre de capella i violinista virtuós; de l'oncle Ramon, melangiós i concentrat compositor i professor de piano; del seu germà Marià, professor de dansa i fundador de l'empresa de construccions d'envelats que havia de continuar el seu fill, N'Emili Vilanova. La història de la infantesa i de l'adolescència d'En Vilanova, que posa abundantment a contribució els records esparsos en els articles de l'autor, és una evocació de la Barcelona vuitcentista, feta amb traça poètica i amb un evident entenedriment. Retrauríem només que l'excés de presumpcions i d'hipòtesis avancen massa categòricament potser en la interpretació de la psicologia de l'artista adolescent. Per exemple: parlant de les lectures juvenils d'En Vilanova, l'autor del pròleg, mancat de proves o documents, es veu forçat sovint a emprar fórmules com «hem de suposar», «amb tota versemblança», «és de creure»; o les més gratuïtes, perquè són més afirmatives: «no cal dir que», o «el patetisme [de Maupassant] havia d'ésser sentit», etc. Posat a suposar, afirma, amb uns presents narratius que no passen d'hipòtesis, que Emili Vilanova «es delecta» o «somriu» llegint Dickens, i «en celebra les gràcies», o «li plau Daudet perquè com Dickens té una pregona semblança amb l'esperit del seu art». A vegades, més prudent, declara que «és angoixós i desolador no saber la impressió» que li produí la lectura de *Boule-de-Suif*, o que «malhauradament tampoc no sabem quan va llegir Dickens per primera vegada». És clar que totes aquestes consideracions són bastides a base dels llibres existents a la biblioteca familiar del carrer de Basea, que malgrat la seva dispersió posterior ha estat en part conservada per l'autor del pròleg que comentem. Però l'existència de tal o tal llibre en aquesta biblioteca no és prou per a assegurar, per exemple, que Emili Vilanova s'hagi «enutjat amb l'*Anacharsis* o amb l'*Emili*» i «hagi vessat llàgrimes» amb *La Nova Eloisa*, o per a afirmar la seva delectació per certs autors, simplement perquè «com a bon romàntic li havien de plaure».

Aquest llarg comentari de les lectures d'En Vilanova porta el prologuista a concloure que elles expliquen la vocació literària de l'autor i l'incitaren a escriure les seves escenes de costums. Així s'esforça a demostrar que En Vilanova tenia amples coneixements i una sòlida formació literària, i emparenta el seu art amb el d'un Balzac. En aquest punt em sembla que l'autor del pròleg arriba, en la seva entusiasta comprensió de l'obra d'En Vilanova, a una excessiva valoració. Que Emili Vilanova és més que «un pintor ingenu

i espontani del món circumdant, del tot desproveït de cultura intel·lectual i educació estètica» és evident, i seria injustícia considerar-lo únicament com un espontani. Però no crec que sigui minimitzar el seu talent constatar que la seva obra manca de l'amplitud complexa i orgànica de les de Balzac o de Dickens. En els seus articles hi ha un cúmul de materials en potència, però que no han arribat mai a estructurar-se en aquest món ample i lligat que és una novella. *Tristeta* i *Caricatura*, que el seu autor anomena així, no són més que uns quadres de costums estirats, i demostren la inhabilitat d'En Vilanova a construir una veritable intriga. El seu art és un art complet i perfecte dins els seus límits, però és un art limitat de propòsits i fins diria de possibilitats. La consciència amb què freqüentment el seu autor en parlava crec que n'és un bon indicatiu. Perquè posar les seves repetides afirmacions a compte d'una falsa modèstia seria fer del nostre autor un hipòcrita — la qual cosa no s'adiu gens amb la figura moral de Vilanova unànimament testimoniada pels seus amics i comentaristes — o atribuir-li una manca de convicció en les seves pròpies forces — la qual cosa desmentiria la seva llarga i perseverant carrera d'escriptor.

Els capítols sobre la bohèmia literària i les tertúlies barcelonines dels volts del 1850, ben informats i evocatius, donen l'ambient en què va a descloure's la vocació literària d'En Vilanova. El costumisme català neix entre el xarisme i el romanticisme declamatori dels floralistes, tendències finament analitzades per Pere Coromines,⁴ autor que hauria pogut ésser posat a contribució pel prologuista o citat en la bibliografia final.

Les planes dedicades als setmanaris durant la revolució del 1868 aporten una contribució estimable a l'estudi del nostre escriptor: la identificació del pseudònim J. O. M., no consignat en l'inventari de Givanel (¿no serien aquestes inicials un anagrama de «jo mateix», pseudònim que ens fa pensar en el *Myself* de Carles Soldevila?); una excel·lent anàlisi de les contradiccions entre l'existència dels primers articles i les posteriors afirmacions d'En Vilanova; la possible atribució de l'article editorial de «Lo Mestre Titas» al nostre escriptor, etc.

Veiem tot seguit la figura d'En Vilanova movent-se en un món barceloní d'on sabrà extreure la «mitologia popular» dels seus articles: l'univers clos del carrer de Basea, la tertúlia de l'adrogueria del senyor Joanet, els saraus aristocràtics, la gastronomia olorosa i suculent de la nostra terra, els primers establiments de banys de la Barceloneta, tota aquesta vida provinciana de la petita menestralia barcelonina que constitueix «l'escenari de la seva obra futura i l'ambient que el nostre escriptor s'esforça d'alerosament a copsar». El seu pas per «La Renaixença», les amistats múltiples i plenes de respecte, les tertúlies dels cafès i els dissabtes de can Peius evoquen el petit món literari en què es mou En Vilanova. Assistim després a la seva vida quotidiana d'envelador i adornista doblada de la dolça servitud de l'home de lletres. La psicologia d'En Vilanova és així hàbilment traçada, des de les seves primeres armes fins al parèntesi d'estroncament i silenci en què vers 1896 el nostre autor es reclou. El món de la seva adolescència s'esvaeix irremissiblement i una dolça melangia el porta a la complaença de la solitud. El Sr. Antoni

4. Vegeu, per exemple, *Interpretació del vuit-cents català* (Barcelona 1933) i les *Xènies en el Centenari de Frederic Soler* dins *El perfecte dandi i altres escrits* (Buenos Aires [1940]).

Vilanova explica aquest silenci per l'exhauriment dels temes i pel temor de repetir-se, perquè la consagració de mestre afina, en Vilanova, «fins a un extrem gairebé morbós, el seu sentit de responsabilitat i exigència envers la pròpia creació literària». Aquest atur voluntari em sembla així una prova més de la conscient limitació de les pròpies possibilitats que he assenyalat abans.

En els darrers capítols, el Sr. Antoni Vilanova descriu la vellesa, la mort i la glòria del nostre autor: aquí també, ultra haver aprofitat hàbilment estudis i comentaris dels amics i contemporanis d'En Vilanova el prologuista inclou nous documents d'un interès indiscutible, tals com algunes lletres de Guimerà, Francesc Matheu i Martí Genís, i les respostes autògrafes d'En Vilanova a una enquesta de «L'Atlàntida». La reproducció gairebé completa del conegut article de M. dels S. Oliver és una bona conclusió a aquest estudi de la figura literària d'En Vilanova i de la seva humaníssima «filosofia», condensada en els títols de dues de les seves obres més conegudes: *Plorant i rient* i *Pobrets i alegrets*. Potser ens hauria plagut de trobar en aquestes planes unes breus indicacions crítiques sobre l'art d'escriure del nostre costumista — és a dir: sobre la seva tècnica i el seu estil, especialment sobre el particular mecanisme de les seves prodigioses imatges. Però segurament aquesta anàlisi escapava a la finalitat d'un pròleg que es titula *Emili Vilanova i el seu temps*. Que aquesta nova edició pugui desvetllar en algun dels nostres estudiosos el desig d'emprendre un tal estudi.

A. SERRA i BALDO

ANGEL GUIMERÀ: *Obres selectes*. [Pròleg de JOSEP MARIA DE SAGARRA. Selecció, revisió i notes de JOSEP MIRACLE.] Barcelona, [Editorial Selecta, 1948].
XX+1826 pàgs.+1 retrat. (BP, VI.)

Angel Guimerà ha estat el menys afortunat dels grans escriptors catalans de la Renaixença quant a les edicions de les seves obres. Una edició de les obres completes com la que féu Francesc Matheu de les de Verdaguer o com la que es pogué revisar Narcís Oller abans de morir, no ha estat encara feta de Guimerà. Així, l'obtenció de tot l'opus guimeranià és una tasca ímproba, si possible, i encara en textos impresos amb una cura relativa.

En aquest sentit, l'edició portada a terme per l'Editorial Selecta a cura del Sr. Josep Miracle, ve a omplir en certa manera un buit. I diem en certa manera a causa de les característiques especials que concorren en aquesta edició. Car no es tracta, com ja indica el títol, de les obres completes, sinó d'una part només de la producció del dramaturg vendrellenc. Tot i que les obres editades comprenen les més importants que escriví, el fet és realment llastimós, perquè un mateix esforç editorial hauria estat suficient per a completar la manca que assenyalàvem. Tanmateix, no sabríem acusar d'aquesta deficiència els editors: la publicació de les obres completes de tants d'altres grans escriptors catalans moderns cuiària a desmentir-nos. Feta aquesta salvetat, fem constar com és de lamentable que causes externes, de tipus extracurricular i extraeditorial, hagin fet impossible aquesta agrupació de totes les obres d'Angel Guimerà, la necessitat de la qual fa temps que es deixa sentir.